

УДК 070:81'1

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЕЙ ЖУРНАЛІСТИКИ

Мар'ян Житарюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua*

Акцентовано на феноменальності журналістики як онтологічному і соціокультурному явищі, що базується на генетично-продуктивній, а не історично-подієвій парадигмі. Обґрунтовано необхідність моделеконструювання як ключ до цілісного теоретичного розуміння журналістики.

Ключові слова: моделетворення/конструювання, моделесистематизація, моделепроєкційність, моделегенетичність національної журналістики, онтологічна база журналістики, журналістика думання.

Для предметної розмови необхідно звернутись до поняттєво-термінологічного апарату, тобто розглянути головні функціонально-модульні конфігурації будь-якої моделі.

Екстралінгвістичний параметр повідомлення близький до зовнішньої лінгвістики, оскільки вивчає сукупність етнічних, історичних, соціальних, географічних та інших факторів, обумовлених розвитком, поширенням і функціонуванням мови.

Журналізм — інформаційне комунікування або інформаційна медіація, спосіб, тип діяльності, пов'язаний з пошуком і передачею актуальної соціальної інформації ритмізовано, дискретно масовій ймовірнісній анонімній аудиторії [9].

Журналістика — соціальна система, покликана шукати, переробляти і передавати актуальну соціальну інформацію з допомогою спеціалізованих комунікативних засобів (преса, радіо, телебачення, інтернет) для невизначеної масової аудиторії з метою її інформування, соціальної адаптації, а також відображення та формування суспільної думки. Журналістика — також особливий соціальний інститут, система різноманітних закладів, система видів діяльності; сукупність професій; система творів; комплекс каналів передачі масової інформації (С.Г.Корконосенко [7], Є.П.Прохоров [8], В.В.Тулупов [10]).

ЗМІ — спеціалізовані носії масової інформації, призначені для розповсюдження соціально значущої інформації невизначеній масовій аудиторії в широкому інформаційному просторі.

ЗМК — весь виробничо-розповсюджувальний комплекс системи масової комунікації: а) комунікатор-ініціатор масового соціального спілкування з

аудиторією і всередині її, б) носії і канали масової інформації (ЗМІ) і в) масова інформація як засіб спілкування.

Ідеологія — сукупність суспільних ідей, теорій, поглядів, що відображають та оцінюють соціальну реальність з погляду інтересів певних соціальних груп, соціальних інститутів, політичних та суспільних об'єднань.

Стійкі утворення систем масової комунікації, що виникли внаслідок соціально-політичного утворення суспільства, суспільних інтересів, ідей, культурно-освітніх і техніко-економічних системотворчих факторів, становлять історичні типи журналістики.

Комунікація — спілкування на основі інформації; соціально-культурна взаємодія людей, груп, організацій, держав та регіонів з допомогою інформаційних зв'язків [6].

Мас-медіа (англ. massmedia) — комплекс різноманітних засобів для доставки інформації масовій аудиторії. Крім ЗМІ, це книжки, брошури, кіно, відеокасети, компакт-диски...

Модель — це система, зразок конструкції, зменшення або збільшення відтворення чого-небудь, схема для пояснення якогось предмета, явища або процесу в природі та суспільстві [3; 363]. Модель — це скелет, а теорія — цілий організм разом із м'ясом (Ф.Джордж) [1; 94].

Онтологія (з грецьк. *ontos* — справжнє і *logos* — слово; поняття, вчення) — учення про буття (на відміну від гносеології — учення про пізнання), що досліджує загальні основи, принципи буття, його структуру та закономірності.

Пентада Лассуела — формула американського вченого Гарольда Лассуела, що складається з п'яти елементів-запитань: “хто повідомляє?”, “що саме?”, “якими каналами?”, “кому?”, “наскільки ефективно?”.

Плюралізм (з лат. *pluralis* — множинний) — антонім до політично-ідеологічного монізму (з грецьк. *monos* — один). Множинність суспільних інтересів різних соціальних груп і соціальних інститутів.

Посткомунікативний фактор ефективності повідомлення — вплив інформації на свідомість і соціальну поведінку представників аудиторії.

Пропаганда (з лат. *propaganda* — призначене для розповсюдження) — поширення політичних, філософських, релігійних, економічних, науково-технічних та інших ідей і знань з метою формування у суспільній свідомості певного світогляду.

Ретіальний комунікативний процес — передача інформації певній сукупності ймовірних або можливих спадкоємців.

Система — це множинність взаємопов'язаних елементів, що творять певну цілість. Близька до моделі і теорії. Перша її зображує, інша — осмислює.

Системний підхід — напрямок методології пізнання, що базується на дослідженні об'єктів як систем.

Соціальні інститути, на думку Є.Прохорова, — це державні, господарські органи, профспілкові та інші організації, партії, асоціації, що функціонують у сфері поширення ЗМІ і діяльність яких є предметом обговорення у творах журналістів, щоб впливати на прийняття певних рішень [8].

Соціально-політична організація суспільства (СПОС) — системоформувальний фактор журналістики, що сприяє регулюванню системи шляхом підготовки законодавчої бази, створення специфічних суспільних і державних ін-

ститутів (суб'єктів управління) з контролю за діяльністю виробництва і поширення масової інформації.

Суспільна думка — вияв суспільної свідомості, виражений у масових оцінках соціальними групами актуальних проблем; міркування в суспільстві про щось, яке схвалює чи засуджує, що впливає на регулювання поведінки індивідів та соціальних груп, нав'язує певні норми суспільних відносин (В.Тулупов) [10].

Суспільні інтереси — системотворчий фактор журналістики, що складається з різних світоглядів, ідеологій, інших специфічних інтересів; “відповідає” за характер суспільної думки та концепції видавця/продюсера і типологічні модифікації ЗМІ.

Толерантність (з лат. *tolerantia* — терпіння) — терпляче ставлення до наявних у суспільстві різноманітних ідей, поглядів, програм, інтересів тощо.

Функція — (з лат. *functio* — виконання, здійснення) — діяльність, обов'язок, призначення; зовнішній вияв засобів об'єкта у певній системі відносин до цілого, до системи.

Кожна дефініція має десятки визначень і характеристик, співвідносних і обґрунтованих за певних ситуацій чи реалій. Науковий підхід, запропонований ростовцем Є.Ахмадуліним, нам імпонує і видається серйозним, конкурентно-здатним і значною мірою інноваційним. Це — принаймні не спроба протриматись зі старим багажем.

Звісно, поданий словничок* — радше зразок, аніж повний перелік термінів-конфігурантів, що беруть участь у формуванні теоретичних моделей і їхньому життєзабезпеченні на практиці. Важливіше інше — усвідомлене розуміння та особливості взаємозв'язків поліаспектності і полігамності, складнощів **моделетворення, моделесистематизації і моделепроєкційності та моделегенетичності** в умовах генезису, функціонування і перспектив української журналістики. Усе це — **предмет ширшого дослідження**, нині ж **мета** дещо вужча: означити аспекти української журналістики як соціокультурні феномени. Звідси й **завдання** — синхронізувати **проблемний конфігуратор журналістики** за політично-правовими, культурно-традиційними, ідеологічними, онтологічними, генетичними характеристиками. **Актуальність** такої постановки проблеми зумовлена, по-перше, намаганням осмислити національну журналістику як націотворний феномен, по-друге, необхідністю назвати основні **моделі преси**, які (радіше всупереч, ніж за логікою) сприяли розвитку журналістики. **Новизна** полягає в тому, що ми намагаємось говорити про модель комплексно і в розвитку (досліджуючи динаміку), виходячи за межі функціональних параметрів (інформативна, аналітична, інтелектуальна парадигма).

Журналістика, повторимо — складна соціальна система, яку неможливо вивчити без певних методик формалізації, типологізації та моделювання. Різним якісно соціальним системам властиві аналогічні, структурні та функціональні закономірності, закони організації. **Методологічна база** моделювання соціальних систем це, насамперед, учення про єдність і взаємозв'язок предметів і явищ [1; 94].

---

* Використано практику і деякі визначення із “Поняттєво-термінологічного словника” Є.В.Ахмадуліна [1; 239-245].

Сучасні теоретики журналістики (Є.Ахмадулін, Є.Прохоров, В.Шкляр, О.Варганова, К.Батароев...) вважають, що моделювання стало загальнонауковим інструментом пізнання: "...жодна теорія не може існувати без моделі або групи моделей, незалежно від того, чи вона за своїми конструктивними особливостями математична, природничо-наукова чи соціальна" [2; 159]. Є.Ахмадулін продовжує цю думку: "Моделі творять мовби логічний каркас теорії" [1; 94] і не помиляється, адже справді моделі містять у собі стільки абстракцій, скільки тільки можна досягнути науково. Не виняток — і розуміння системи журналістики, як будь-якої системи, її функцій і закономірностей у минулому. Тому від того, наскільки добре ми знаємо елементи, структуру та функції журналістики, залежатиме, чи точно, чи адекватно побудовано модель. Звідси — більше: репрезентативність, відповідність до чинних масовокомунікаційних процесів теорії журналістики, створеної на основі моделі.

Онтологічна проблема, аспект, на який не можна не звернути увагу, — прирівняння, нерозрізнення моделей комунікації (Вілляма Шрама, Джона і Матільди Райлі, Герберта Малецке, Мелвіна де Флера...) з моделями журналістики, хоч журналістика і масова комунікація — не одне і теж (див. вище) [1]. Отже, дослідження триватиме.

Українська журналістика як соціокультурна модель потребує комплексного підходу — від генезису (зародження, розвиток) до сучасних параметрів, домінант у контексті світового інформаційного процесу. Не було б особливих проблем, якби ця журналістика зародилась в умовах державності. Натомість українська преса виникла в умовах колоніалізму. З одного боку, можемо говорити про українські видання в умовах Російської імперії, з іншого — в Австро-Угорщині.

Ключове поняття часу — не цензура, яка поширювалась на всі, навіть імперські видання, а онтологічно — самоцензура, самообмеження, інструментально — брак ресурсів. Чим це викликано?

По-перше, це несприятливе політично-правове середовище, відсутність української державності, її атрибутивності, себто будь-якого фінансового, ідейного сприяння.

По-друге, відсутність пресової традиції, культури, проблема мови.

По-третє, слабкість і розрізненість української еліти, інтелігенції, невідготовленість ґрунту для сприйняття нових ідей.

По-четверте, відсутність державницької і тим паче — державної ідеології, домінування еkleктики етнографізму та романтизму, пізніше — федералізму-автономізму.

По-п'яте, важке і бідне життя людей, з одного боку, неграмотних, з іншого — неспроможних здобути освіту.

По-шосте, розділ України і українського народу за географічним, політичним принципами.

Якби не генетична пам'ять, можливо, українська інтелігенція не спромоглася б і на це. Але Русь-Україна була могутньою державою, славною була і Вільна козацька республіка, не кажучи вже про Трипілля. Тому просто так, у лакействі й приниженні, український народ не міг шезнути.

Формально українська журналістика зароджується ще за часів гетьмана І.Виговського, коли почали видавати спеціальні друковані універсали для козацької старшини, що, крім наказів та законів, містили і поточні вісті. Цей "су-

рогат часопису” виходив у світ аж до 1709 року [5; 10]. Навряд чи можна назвати українським тижневик “Gazette de Leopold” (1776), що виходив у Львові французькою мовою на чотирьох сторінках упродовж року.

Реально ж українська преса постає на журнально-альманаховій основі — “Украинский вестник” (з 1816 р.). Тут, крім інформативно-хронікарського відділу, домінують художні та народнопоетичні твори, пісні й балади, твори романтиків... Здавалося б, це мінус, але саме “красна письменність” виявилась найдієвішим засобом пробудження, просвітлення, донесення думок — усім тим, що сприяло відновленню процесів самозанурення, самопізнання, розмислу... Ця журналістика не має жодної підтримки — державної, фінансової, громадської. Тиражі мізерні, читачів обмаль, доводиться працювати напівлегально і витратити на це заняття власні заощадження. Парадокс, але, фактично приречена на небуття, ця журналістика виживає, розвивається. З’являються нові видання, журнали й газети.

Розпочата на початку XIX ст. справа не була продуктом уряду (цим можуть похвалитись, наприклад, росіяни — “Куранты” (1621), “Ведомости Московского государства” (1702)). Українська журналістика — продукт одухотворення, матеріалізації ідей жертвників, професорів і письменників, що нагадує різновид літератури, а насправді є новою і дієвою трибуною інтелігенції. Усупереч систематичній забороні українського слова (Валуєвський циркуляр 1863 р., Емський указ 1876 р.), вона не гине, а закладає підвалини національної журналістики як дієвого атрибута майбутньої Української держави. Достатньо згадати деякі видання: “Украинский журнал”, “Харьковский Демокрит”, “Русалка Дністрова”, “Зоря Галицька”, “Основа”, “Черниговский листок”, “Українська Громада”, “Слово”, “Русь”, “Правда”, “Киевская Старина”, “Діло”, “ЛНВ”, “Зоря”, “Дзвін”, “Громада”, “Світ”, “Народ”, “Жите і Слово”, “Хлібороб”...

Унаочнимо умови функціонування газет і журналів державних народів (на прикладі росіян**) та українців:

Перша половина XIX ст.	Імперська (російська) преса	Українська преса
1	2	3
Фактори сприяння виходу у світ	Легальність Повноцінна редакція Державні дотації Церковна підтримка Передплата Пожертви Гонорари	Пожертви Передплата (зрідка)
Тематичне наповнення	Підтримка імператора Підтримка губернаторів Підтримка поміщиків Підтримка военначальників Підтримка православ'я	Оспівування національних традицій Оспівування козацтва Етнографізм Уславлення історії Оплакування нещасної долі

** Так само можна застосувати досвід преси Австро-Угорщини, пізніше — Польщі, Румунії, Чехословаччини...

1	2	3
	Підтримка або нейтралітет до кріпацтва (критика дуже рідко) Висміювання кріпаків Офіціоз Сатира, критика Наявність рубрикації Різноманітність	народу (сентиментально-романтичними засобами) Критика імперіалізму та кріпацтва (зрідка, переважно поетичними засобами, як у Т.Шевченка) Підтримка православ'я
Розповсюдження	Вільне: бібліотеки, поміщики, губернатори, військові начальники	Хаотичне: часткове, представники української інтелігенції
Фактори стримування	Цензура Неграмотність	Нелегальність або напівлегальність Цензура Конфіскація Заборона української мови Брак грошей Брак читачів Малі накладки Неграмотність
Особливості	Російськомовні	Російськомовні На "язичі" (породжено сумішшю староруської і церковнослов'янської) Україномовні Польськомовні

Зрозуміло, спроба порівняння тут не зовсім доречна, оскільки це породжує аналогії у спорті, наприклад, коли одна з хокейних команд отримала шанс "позмагатись" без відповідного спортивентаря — без ковзанів, щитків, ключок. Можна лише гадати, чи з цієї "команди" що-небудь залишиться уже після першого періоду?

Так само у скрутному становищі була українська преса й пізніше, коли українські землі знаходились у нових сферах впливу — Галичина й Волинь (Польща), Закарпаття (Чехословаччина), Буковина (Румунія), Забруччя (СРСР). Як і раніше, найвільніше почувалися видавці у Західній Україні. Тільки у Львові у 30-ті роки ХХ ст. виходило у світ понад 140 видань, з них — чимало спеціалізованих. Попри певну свободу (вільний вихід у світ видань і творів українською), допомогу братам зі сходу, не можна говорити про оптимальні умови розвитку української журналістики. Тут теж чатує цензура, бракує українських шкіл, немає вищих шкіл з українською мовою викладання, а функціонування української мови взагалі обмежене сільською місцевістю. Тобто бурхливий розвиток газет і журналів у Галичині, на перший погляд, лише зовнішня оболонка, що ховає пустку, безперспективність українства. За логікою, так воно і було, однак слабка, квола, з малими накладками, преса почала потроху зміцнюватись, а

національні ідеї, наче добірні зерна в підготовленому ґрунті, почали проростати. Якісними параметрами журналістики виявились зовсім нетипові сьогодні тираж/рейтинговість, обсяг, періодичність, розважальність тощо, а дієвість, “дух, що тіло рве до бою”.

Отже, ведучи мову про **модель преси Галичини**, наприклад, міжвоєнного періоду, доречно акцентувати на мові видання, проблематиці, інтелігентності та дієвості у чисельнику та національній ідеї (державності) — у знаменнику. Ця формула (модель), як показав час, виявилась не просто конкурентною (саме конкурентності бракує теперішнім “районкам”, привченим до “підготовувань”) у конкретній історичній ситуації, а й перспективною, генетично-продуктивною у майбутньому, навіть після тотального закриття і довгого забуття з 1939 до кінця 1980-х. І знову, як і на зорі української преси, як на початку ХХ ст., “локомотивом” відродження і розвитку стає журнальна преса, інтелектуальна пожива, яку згодом підтримають газети і звичайні мислячі читачі.

У надуманій і шкідливій дискусії на предмет подальшого розвитку української журналістики, на запитання: “яким шляхом піти — розвитку “острівної” моделі чи “континентальної”? (не тому, що допустимо велику помилку, а тому, що змарнуємо час, розбалансуємо потенціал), сподіваюсь, переможуть історична логіка, історична традиція і навіть — історична онтологія, а не модний і лискучий шуркіт заморського імпорту.

Сутнісно українська журналістика — це журналістика думання, це фахова аналітика, базована на етичності та гуманності. Це — ядро української пресової моделі, яке її та нас оберігає. Спробувати це забути, викинути — велика помилка, яку не відразу збагнеш. Зрозумілим буде тільки те, що українська журналістика втратить власне обличчя, привабливість, інтелігентність, шляхетність, щось “своє”, притаманне тільки їй; не набувши нічого нового, “розчиниться” у “культі” факту або скандалу, стане неякісною копією, позбудеться ідентичності.

Тому необхідно вести мову не про абстрактні моделі абстрактної преси, а про соціокультурні моделі в конкретний історичний час.

З огляду на те, що, попри генетичну самодостатність українців як нації, на політичній карті світу за останні 300 років (крім нетривалої УНР, коли преса активно розвивалась) — аж до 1991 року — в нас не було власної держави, українські землі і люди були частинами чужих планів, дій, територій, є два можливі варіанти: а) говорити про різні (принаймні за формальними критеріями, не онтологічно) соціокультурні моделі української преси (російську, австро-угорську, згодом — польську, угорську, чехословацьку, румунську, більшовицько-радянську) до Другої світової війни і в період до кінця 80-х рр. ХХ ст., б) говорити про модель української журналістики з 1991 року, від здобуття державної незалежності України.

На нашу думку, перспективніший, науково обґрунтованіший, хоч і складніший, варіант перший. Чому?

1. Бо ми не зрікаємось свого минулого — героїчного і трагічного, з певними здобутками і ще більше — втратами. Тобто зберігаємо історичну тяглість і не відкидаємо власні національні надбання — Т.Шевченка, І.Франка, Лесю Українку...

2. Бо це добре тренує пам’ять — тим, хто цього прагне. Це, з одного боку, наші самостійні порухи до національної самодостатності, державності, з іншого — наша боротьба за те, що ми — не худоба, а люди, які прагнуть біль-

шого, ніж бути наймитами. Будь-які тодішні спроби друкованого слова на землях нинішньої України (та й в еміграції) сприймаємо як боротьбу за становлення політичної і культурної соборної нації.

3. Попри зазначене вище, відроджувана політична українська нація виробляла міцний імунітет на виживання й розвиток у ще гірших умовах.

4. Крім імунітету, українці, в т. ч. й у журналістикознавстві, набули значного соціально-інтелектуально-практичного досвіду — наші автори були учасниками, часом — і редакторами (І. Франко, І. Кедрин-Рудницький) переважно україномовної, та не тільки, польської, румунської, угорської, радянської преси.

5. Усе перелічене — хотів би хтось цього чи ні — частина історії нашої держави. Отже, наш обов'язок, як вдячних синів — не ігнорувати минуле, не цуратись його, а спробувати зрозуміти його і збагнути підґрунтя зародження і розвитку української преси (зазначу, що це — тема окремих публікацій).

6. Перший варіант не заперечує, а істотно доповнює варіант другий.

Тому для українського пресознавства було б вкрай важливо вдихнути свіжий струмінь соціокультурного моделювання — від зародження до становлення і майбутнього. Мова, звичайно, не про заперечення традиційних підходів у систематизації періодизації, хоч, правду сказати, цих періодизацій нині вже забагато. Йдеться про вдосконалення і самозанурення. Потрібно виробляти нові критерії або поглиблювати вже відомі, відмовляючись від універсалізації та уніфікації в оцінці преси хоча б з огляду на політичну полісистемність, культурну різнобіжність традицій, зокрема інтровертивність та екстравертивність, геополітичні складові тощо. Завдання, звісно, нелегке, і, мабуть, не для одного дослідника, але минуле варте осмислення, оскільки тут чимало ключів до розуміння майбутнього й уникнення нових помилок.

Нам видається, найбільшою проблемою є те, що нерідко пресу оцінюють/розглядають/вивчають не як самодостатнє явище, а як підвиди літературознавства, історичних чи політичних наук. Значно менше пишуть про пресу як культурний або соціальний феномен, не кажучи вже про соціокультурне явище. Звідси — і брак аргументів щодо доцільності переосмислення поспіхом написаної історії преси. То нам наказували вивчати історію партійно-радянської преси, то рекомендують національно-патріотичну пресу. Але ж преса — не тільки боротьба, не тільки партії, вороги...

Чи не спрощуємо ми свою історію преси? Чи завжди доцільно уподібнювати її до історичних оцінок, накладати на чужі контури й шукати схожі матриці? Мабуть, джерельною базою істориків мають бути насамперед архівні дані, а не старі підшивки, на основі покvapливого гортання яких і народжуються міфи або про виключну підтримку пресою більшовиків, або про “буржуазний націоналізм”, що випромінює “людиноненависницьку ідеологію”, яка призведе до війни...

Історія української журналістики й досі нагадує ідеологічну шахівницю, на якій наступний хід впливатиме не з необхідності, а з політичної (ситуативної) доцільності. Якщо прочитати більшість спеціальних праць, то (за матеріалами преси) виходить, що український народ: а) активно боровся за марксизм-ленінізм і побудову комунізму. От цікаво тільки: з ким? Чи не з іншою частиною того ж таки українського народу? (література радянської доби); б) активно боровся проти більшовизму, ополячення, румунізації тощо (новіша література).

Але ж ні перше, ні друге не є правдою. Не можна партійні інтереси ставити вище національних, навіть якщо складається враження, що помиляються/мають рацію майже всі. Це — урок історії.

Правда значно драматичніша, складніша, болочіша і неоднозначна. Намагаючись бути нейтральним, можна сказати: українці жили в різних державах, за різних режимів і, бажаючи кращої долі, частина з них хотіла б, щоб щось змінилось (варіанти можливі). Лише невелика частина переважно освічених громадян знала конкретно, чого вона хоче, що її може чекати у випадку програшу, але все одно стояла на своєму. Такий собі “прошарок інтелігенції” (В.Ленін), насправді — духовне начало, початок, генетичний матеріал. В одному випадку, як правило, в більшовицькій Україні, в ідейних натхненників був увесь необхідний інструментарій для ведення пропаганди — від друкованого слова до голодоморів, з метою породження страху та послуху; в інших, наприклад, у Галичині, була віра у власні сили та історичну справедливість. На Радянській Україні, крім більшовицької, не було жодної іншої преси, тобто сповідувалась ідеологія нетерпимості; на нерадянських українських землях (Галичина, Буковина, Закарпаття, Волинь) ситуація зі свободою слова була теж важкою, але значно ліпшою — тут, крім партійної, існує найрізноманітніша преса. Але ж, згадаймо, нашу періодизацію, мов у старі радянські часи, все ще узалежнено від політичних приводів, часом насильницьких — революції, війни, — а не присвячено соціокультурному становленню чи бодай осмисленню. Вочевидь, тут можна й потрібно копати глибше. Це мало б стати одним із завдань нових робіт, надто ж представників молодшої генерації науковців, які старанно уникають будь-яких спроб осмислення історії національної преси.

Отже, те, що вже зроблено на шляху наукової гармонізації в сенсі вивчення історії української преси, ще недостатньо, щоб вважати, що ми вже осмислили минуле. Багато чого нині справді активно змінюється завдяки сподвижницьким зусиллям учених Інституту журналістики КНУ ім.Т.Шевченка — О.Г.Мукомели, Н.М.Сидоренко, ЛНУ ім.І.Франка — М.Ф.Нечитайлюка, С.А.Костя, колективу Центру періодики НБ НАНУ ім.В.Стефаника на чолі з М.М.Романюком, Ю.Г.Шаповала, харків'янина І.Михайлина [4]... (хай не ображаються неназвані, ми не ставили собі за мету нікого не забути). Але до цієї роботи могли б і повинні були б долучитись значно більше вчених, та й чіткіше, мабуть, потрібно визначати наукові стержні (пріоритети) досліджень, себто менше уваги приділяти інвентаризації видань та їхніх жанрів чи рубрик (це має значення, але не першочергове), а більше — соціальним, культурним надбанням народу, який спромігся на видання такої преси, чим ця преса була схожа (поступалась, переважала) з виданнями інших народів у цей же історичний час, чи такі ж ставила завдання, чи такі ж були теми, чи так само інтерпретувала події тощо. Тобто нам **бракує** порівняльного аналізу, психологічного аналізу, і, навіпаки, у нас **вдосталь** аналізу політичних рішень.

Так само не зовсім доречно порівнювати західноукраїнські видання з центральноукраїнськими — хоча б через різні політичні системи. Наприклад, галицьким виданням, як і загалом — галичанам, більшовики закидали буржуазний націоналізм лише через те, що тут були інші культурні традиції, більшовизм не став домінуючою ідеологією, відповідно, галичани теж спочатку з заздрістю (оскільки були під Річчю Посполитою), а потім — і недовірою, ставились до східняків, адже там “самі комуністи”. Значною мірою виробленню і

поширенню таких страшних стереотипів “прислужилась” і преса, рідна за політичними уподобаннями, але однаково політично заангажована, кишенькова, потеперішньому: приватизована. І... найбільш вивчена та пошанована. Хіба не парадокс?

Змагання з приводу того, хто кого більше і сильніше ляв і як це баламутило людей, — пора припинити. Це, звичайно, предмет наукових дослідів, але не з пресознавства, а з паранормальних явищ або ж конфліктології чи бодай — політично-історичного аналізу.

Одне слово, проблема моделювання преси у системі науки про журналістику вкрай актуальна, порівняно нова і досить складна. Спробуємо продовжити це в наступних тезах і, водночас, закликаємо до дискусії усіх небайдужих.

1. *Ахмадулин Е.В.* Краткий курс теории журналистики. Учеб. пособие. — М.: ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д: Издательский центр “МарТ”, 2006. — 272 с.
2. *Батароев К.Б.* Аналогии и модели в познании. — Новосибирск, 1981. — С. 159.
3. *Буряк В.* Інтелектуальна модель української публіцистики і нова парадигма часу // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. дев’ятої Всеукр. наук.-теор. конф., Львів, 28-29 жовт. 2005 р. / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника. НДЦ періодики; За ред. М.М.Романюка. — Львів, 2005. — С. 363-369.
4. Див.: Вісники Київського університету. Серія журналістика, “Українська журналістика в контексті світової” (Київ), вісники Львівського університету, збірники праць Науково-дослідного центру періодики ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України та інші.
5. *Животко Аркадій.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989-90. — С. 334.
6. *Землянова Л.М.* Современная американская коммуникативистика. — М., 1995.
7. *Корконосенко С.Г.* Основы журналистики. — М., 2001.
8. *Прохоров Е.П.* Исследуя журналистику. Теоретические основы, методология, методика, техника работы исследователя СМИ. — М.: РИП-Холдинг, 2006. — 202 с. (С. 43-44 — про журналістику).
9. *Свитич Л.Г.* Профессия: журналист. — М., 2003.
10. *Тулупов В.В.* Газета: маркетинг, дизайн, реклама. — Воронеж, 2001.

THE PROBLEMATICAL ASPECTS OF JOURNALISM MODELS**Marian Zhytaryuk***Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska Street 1, 79000, Lviv, Ukraine**Tel. office: (032) 296-47-75**Tel. mob.: +38067-7372973**E-mail: zhytar@gala.net*

In the article M. Zhytaryuk accentuates on the journalism phenomenon as ontological, social and cultural appearance, that is based on the genetic and productive, not on the historical and eventual paradigm. The author substantiates the necessity of models constructing as the key to the integral and theoretical conception of journalism.

Key words: the models creation or models constructing, the models systematization, the models projecting, the models genetics of national journalism; the ontological basis of journalism, journalism of reflection.

Стаття надійшла до редколегії 15.11.2006

Прийнята до друку 09.02.2007